
ПЕРЕДМОВА

Історія України ХХ ст. викликає незгасаючий інтерес в різних колах нашого суспільства. Це – жива історія, в ній – наше недалеке минуле і життя наших батьків. Щоб розібратися в сучасних трансформаціях, треба мати уявлення про суспільство й політичні інститути влади, які існували ще декілька десятиліть тому. Отже, існує нагальна потреба в спокійних, урівноважених, позбавлених ідеологічної упередженості історичних дослідженнях. Чи можуть сучасні історики задовольнити цю потребу? Чи здатні вони подивитися на недавнє минуле “без брому” і створити позбавлену емоцій картину, яка буде найбільш наближена до дійсності?

Відповідь на це питання не може бути категоричною і однозначною. Всі ми вийшли з радянського суспільства, і тому нам здається, що його добре знаємо. Але об’єктивний погляд на це суспільство безперечно ускладнюється нашим перебуванням в ньому. Історик, який народився і був вихований у цьому суспільстві, повинен прожити певний час поза його рамками (у просторі або у часі), щоб об’єктивно оцінити його. Історики, які весь час залишалися поза рамками радянського суспільства, також позбавлені можливості оцінити його об’єктивно. Не випадково зарубіжні дослідження досі не створили цілісної картини народження і розкладу радянського суспільства, хоч збагатили історіографію багатьма цінними працями з тих або інших аспектів його функціонування.

У цьому двохтомнику зібрані праці талановитих істориків старшого і середнього покоління – фахівців з історії України. Активно працюючи над “білими плямами” вітчизняної історії впродовж останніх півтора десятиліть, вони настільки віддалилися від стереотипів радянського часу, що змогли раніше від переважної більшості дослідників подивитися на той історичний період збоку, неупередженим оком. Разом з тим вони мають перевагу перед зарубіжними дослідниками історії України, тому що їх знання історії радянського суспільства позбавлене книжності.

Історики, про яких іде мова, мають одну спільну рису: кожний з них роками спілкувався з Ю.Кондуфором або працював разом з ним. Це й не дивно, тому що Юрій Юрійович Кондуфор тривалий час очолював головну установу з вітчизняної історії (Інститут історії АН УРСР, згодом Інститут історії України НАН України), а також тому, що він був фахівцем з історії ХХ ст. Отже, слід твердити, що авторів цього двохтомника до купи збрала постать Ю.Кондуфора.

Кожний з авторів двотомника може сказати, що належить до іншого, ніж Ю.Кондуфор, уже післявоєнного покоління. Але у кожного на все життя залишилися чудові спогади про старшого товариша, який навчав їх не стільки дослідницькому ремеслу, скільки умінню жити і спілкуватися. Ці науковці знайшли час, щоб підготувати для наукового збірника, присвяченого пам’яті Ю.Кондуфора, кращі зразки своєї дослідницької продукції останніх років. Деякі матеріали цього збірника не були опубліковані раніше, інші уже друкувалися. Зібрані разом в цих томах, вони свідчать про високий рівень сучасної історичної науки у дослідженні недавнього минулого.

Збірник наукових праць, присвячений пам’яті Ю.Кондуфора, завершується спогадами про нього. Треба висловити щиру подяку людині, яка про-

працювала разом з Юрієм Юрійовичем від першого і до останнього дня його перебування на директорській посаді в Інституті історії України – Ганні Стахівні Бохонській. Вона “організувала” багатьох, щоб вони на певний час відволіклися від навали буденних справ, зупинилися, задумалися і виклали на папері свої думки про людину, з якою їх звело життя.

Спогади, які друкуються у додатку до другого тому, різні за обсягом, настроєм, інформативністю. Зібрані разом, вони дають точний вимір неординарній особистості Ю.Кондуфора, його впливу на науковий процес в головній науковій установі історичного профілю Національної академії наук.

Роки перебування в Інституті історії України були завершальними в життєвій долі Ю.Кондуфора. На них припадає й переломний період в житті академічної науки і всього суспільства. І те, що наукова установа справилася з труднощами трансформаційного періоду і спромоглася внести помітний вклад у державотворчий процес на рубежі 80-х - 90-х рр., - значною мірою є заслугою його директора. Дуже важливо було не заважати паросткам нового, що проявлялися у творчості спочатку нечисленних науковців, які позбавлялися попередніх стереотипів мислення і брали на озброєння нові методологічні засади і принципи. Ю.Кондуфор всіляко сприяв таким історикам, хоч сам, як фахівець, залишався на позиціях, продиктованих йому власним життєвим досвідом і світобаченням.

Двотомник, присвячений пам’яті Ю.Кондуфора, поповнює собою ще нечисленне зібрання книг з минулого Інституту історії України НАН України. Ми в боргу перед власним інститутом, тому що приділяємо мало уваги висвітленню його діяльності, яка почалася ще 1936 року. Будемо сподіватися, що у найближчі роки серед десятків і сотень книг, створюваних колективом наших науковців, з’являться й ґрунтовні дослідження, присвячені історії Інституту, життю й творчості його провідних співробітників.

В.Смолій